

YU ISSN 0027-8084
UKD 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXX/1—5

**БЕОГРАД
1995—1996**

Лексикологија и лексика

Стана Ристих

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОРМАТИВНОСТ И ЛЕКСИЧКО НОРМИРАЊЕ У ДЕСКРИПТИВНОЈ ЛЕКСИКОГРАФИЈИ

У раду су на корпусу Речника САНУ представљени начини ортографско-ортоепског, граматичког и лексичког нормирања да би се указало на могућности коришћења речника дескриптивног типа не само при нормирању језика него и при усвајању нормативних правила у учењу језика.

0. Језичко нормирање је сложен процес, који се урошћено може представити као описивање и прописивање правила за употребу језичких јединица у одређеној језичкој реалности. Зато оно нужно има два аспекта: језички и изванјезички (друштвени), при чему постизање „праве мере“ односа њихових елемената обезбеђује ваљаност норме: њену стабилност у времену и њену варијантну динамичност (флексибилност).

0.1. Нормативне проблеме могуће је постављати и решавати у процесу нормирања или кориговања, дограђивања норме једног језика, али је за њену успешну реализацију неопходно разматрати механизме за спровођење њене обавезности и услове за њено усвајање.

1. Ми ћемо се у овом раду бавити оним елементима за усвајање норме који су садржани у дескриптивним једнојезичним речницима¹. С тим у вези може се поставити питање улоге речника овог типа у доношењу и усвајању језичке норме, као и у учењу њених појединих правила. Питање има смисла с обзиром на досадашњу праксу занемаривања те улоге у учењу српског као матерњег и страног језика. У досадашњем поимању норме и нормирања истичане су улоге правописа и донекле граматика, док је улога речника као нормативних приручника била незапажена или минимизирана. Заправо, традиционална српска (српскохрватска) нормативистика, имајући у виду углавном писани језик, системски и организовано

---

¹ Корпус на коме смо разматрали постављени проблем узет је из Речника САНУ.

бавила се проблемима ортографске, а нешто мање и ортоепске норме, што је и у савременом језику резултирало појавом више правописа и правописних приручника². Међутим, до данас немамо ни један нормативни приручник који би прописивао граматичку и лексичку норму³.

1.2. Нормативни проблеми ових језичких области представљени су у дескриптивним граматицама и речницима, а нормативне аспекте дескриптивне лексикографије показаћемо на примеру академијског Речника САНУ. Овај речник одражава и установљује актуелну стандарднојезичку норму у свим њеним доменима: ортографском/ортоепском, граматичком и лексичком. Због тога се он може узимати као основа за израду нормативних приручника из свих наведених области, а и сам се може користити као нормативни приручник. Нормирање стандарднојезичке лексике није примаран задатак речника овог типа, па у њему нећемо наћи само изабрани корпус важећег језичког стандарда ни експлицитна правила са снагом строге регулативе. Међутим, овај речник садржи много више информација нормативног типа него било који нормативни приручник, али се многе од њих из техничких разлога не експлицирају или се експлицирају на начин неубичајен за нормативне приручнике. Зато је ради корисника речника овог типа потребно представити типове нормативних информација и места у речничком чланку (одредници) где их могу наћи. Многе од њих уносе се углавном у делу леме, било у склопу одредничке речи било одмах иза ње, а неке се могу наћи и у дефиницијама, најчешће као додатна објашњења.

2. Правописне информација (ортографске и ортоепске) дате су углавном у самом лику одредничке речи: велико и мало слово, састављено и одвојено писање речи: сложеница, полусложеница и изрази, правилан/неправилан изговор, место акцента и дужина, промена акцента, гласовне промене, изузеци и сл. Оне се могу наћи и на другим местима у лемима (асистемски или нестандардни облици) или

² Од Правописа Матице српске и Матице хрватске из 1960. до данас имамо и Правопис српскога језика, М. Пешикан, Ј. Јерковић и М. Пижурица, Матица српска, Нови Сад, 1993; Правопис српскога језика са речником, Р. Симић. Ж. Станојчић, Б. Остојић, Б. Ђорић и М. Ковачевић, Београд—Никшић, 1993; Правопис српскога језика — приручник за школе, М. Дешић, Нијанса, Земун—Унирекс, Никшић, 1994. Међутим, правописну проблематику садашњег српског језичког стандарда компликује и неусаглашеност наведених најновијих правописа.

³ Познате су нам расправе и сумње наших и страних лингвиста у могућност лексичког нормирања и израде нормативних речника, при чему се имала у виду углавном строга регулативност нормативних правила која се могла примењивати само на затвореним фонетско-фонолошким и граматичким системима. Међутим, новија нормативистика, истичући динамичност (флексибилност) као битну карактеристику доброг нормирања, проширује појам норме и њену примењивост и на оне језичке сфере које се традиционално нису узимале у обзир при нормирању. То су пре свега лексички систем и говорни језик (исп. Скворцов: 1983, 206—225 и Стевановић: 1984, 175—180).

као допунски делови дефиниције уколико условљавају промену у значењу.

Показаћемо како изгледају информације овог типа на неколико примера: **Мачак** 1. м *надимак ...* 2. *презиме* и **мáчак**, -чка м (мн. мáчци и мáчкови (необ. мáчки), ген. мáчкá и мáчкóвá) 1. зоол. *мушјак мачке ...*; **Мàрамица** *презиме* и **мàрамица** ж 1. а. *дем. од марама ...*; **Маран** *презиме* и **мáран** и **мáран**, -рна, -рно (одр. мáрнй, -á, -ò) 1. а. *марљив, вредан ...* и **мáрaн**, -áна м ... *погрдан назив за групе шпанских Јевреја и Мавара ...*; **мíсао**, мíсли (некњ. мисал) (инстр. мíсли и мíшљу, лок. мíсли; ген. мн. мíслй, некњ. мíсáлá) (ретко мíсао, -сла м) 1. а. *психички и духовни процес ...*; **мíслилац** и **мíслилац**, -иоца м (ген. мн. -лáцá) (некњ. мислиоц) *онај који мисли ...*; **Мíмо** м *хип. од Миливоје, Милорад ... Милосав ... и сл. ...* и **мимо** (кад је наглашено: мíмо) *предлог уз самосталну реч у генитиву или акузативу (каткад и уз прилошке изразе)* 1. а. (са ген.) *означава пролажење ...* и сл.

Правила правописне и ортоепске норме примери показују најчешће својим ликовима, при чему се осим правилних облика наводе и најчешћи неправилни облици, чија се нестандардност или секундаран статус означава квалификаторима типа: *необ.(ично)*, *ретко*, *некњ.(изјевно)*, *индив.(идуално)*, *пераспр.(острањено)*, *неуб.(ичајено)* и сл. Наведени квалификатори могу да се односе не само на нестандардне и мање уобичајене ортографске и ортоепске облике него и на јединице са оваквим статусом граматичког и лексичког типа.

3. Информације које се тичу граматичке норме дају се обично после одредничке речи: врста речи, ознака рода код именица, облици за родове код именских речи, суплетивни облици за множину, сви правилни варијантни парадигматски облици, уобичајени неправилни или нетипични парадигматски облици, ознаке глаголског вида, облички и лексичко-синтаксички везана значења и сл. (Стевановић: 1982, 289—296; 1984, 179—180). Граматичке информације се, такође, могу јавити и као елементи дефиниције: у главном делу или као њени допунски елементи. Чак и саме могу чинити дефиницију, нпр. код везаних и фразеолошких изрза, као и код већине граматичких (функционалних) врста речи: заменица, предлога и везника (в. нпр. обраду заменице *ми*, предлога *на* и везника *и* у Р.САНУ).

Квалификатори за врсту речи дају се обично уз нефлексивне речи, типа: *прил.(ог)*, *речца*, *везн.(ик)*, *узв.(ик)*, док се променљиве речи мартирају навођењем карактеристичних граматичких обележја за поједине врсте: род за именице: *м (мушки)*, *ж (женски)*, *с (средњи)*; наставци за мушки, женски и средњи род код именских речи, вид за глаголе: *свр.(шени)*, *несвр.(шени)*, *уч.(естали)* (Стевановић: 1982, 291). Друге информације које се тичу граматичке норме у смислу рода и рекције код глагола (Стевановић: 1982, 291—292, 1984, 179—180), уобичајене граматичке везе речи, уобичајених облика за поје-

дина значења и сл., као и одступања од нормe овог типа дају се обично у заградама после претходно наведених примарних информација.

Навешћемо примере за још неке типове информација из сфере граматичке нормe иако су већ неки евидентни и у примерима т. 2. Тако имамо:

мишлити, -им (дијал. ијек. мишљети) несвр. **I. 1.** *умом, разумом стварати мисли ...*; **2. а.** (о неком, о нечем, на некога, нешто) *имати у мислима, у памети (некога, нешто) ...*; **3 ... в.** (обично у 2. л. јд. презента, ретко безл. са логичким субјектом у дативу) *чиштити се, изгледати ...*; **4. а.** (нешто, ретко о нечему) *желети некоме нешто; припремати, смишљати (обично нешто зло) ... б.* заст. *осећати ... 5 ... б.* (обично са допуном на нешто) *имати нешто у виду ... б. а.* (на неког, на нешто) *водити рачуна о неком, о нечем ...*; **б.** покр. (за неког, за нешто, ретко за неким, за нечим) *бити забринут за некога, за нешто ...*; **в.** (за некога, за нешто) *водити бригу, брижити се ...*; **II. ~ се 1. а.** *размишљати о нечем тражећи неко решење ...*

мла̀д², мла̀да, мла̀до (одр. мла̀дй, -а, -о; комп. мла̀ђи) (дијал. мнад); супр. стар **1. а.** *који је у раном добу живота ...*; **в. 1)** (обично у вези са „луд“, „зелен“) *који још није достигао духовни развој зреле особе ...*; **2)** *који одражава такву особу ...*; **3)** *који је без искуства ...*; **г.** (уз именицу старац) **1)** *који је још у снази ... 2) ... прерано остарео, оропуо ...*; **д.** (у комп.) **1)** *који се касније родио ... 2)* *уз име (презиме) неке особе да би се она разликовала од старије особе истог имена (презимена), обично из исте породице, заједнице и сл. ...*; **4. ... в.** геол. *који је скоријег, новијег постања ...*; **г.** песн. *тек настати, рани ...*; **б.** ист. (као први део у називима организација, удружења и сл.) *који се бори за остварење неког националног ... програма ...*; **7.** (у комп.) **а.** (понекад у именичкој служби) *ишжи по рангу ...*; **8.** (у именичкој служби у одр. виду) **а.** (ређе комп.) м мн. *мла̀ђи нараштај, омладина ...*; **б.** (младо с, у мн. млади м) *младунче ...*; **в.** (и комп.) м мн. *момак и девојка ...*; **г.** (у комп. у сва три рода, а у мн. м) заст. *слуга ...*; **мла̀да** (дат. мла̀ди) и **мла̀дй** (дат. мла̀дј) (дијал. мнада) **ж 1. а.** *женски особа при ступању у брак, невеста... и сл.*

За усвајање граматичке нормe нарочито су инструктивне информације које се дају у заградама и које претходе дефиницијама. Уз сваку лексичку јединицу било ког типа наводе се све њене типичне граматичке карактеристике, док се оним мање типичним и нестандартним карактеристикама статус одређује квалификаторима типа: *дијал. (екатски), покр. (ајински)*, као и квалификаторима наведеним у т. 1. Подробност информација које се тичу глаголске реције илуструју напомене у заградама уз разна значења глагола *мишлити*. Информације о безличној употреби глагола такође упозоравају кориснике на посебност овакве употребе у односу на њихове сличне рефлексивне облике. Рефлексивност глаголских облика не маркира

се посебно, него се ова карактеристика истиче издвајањем у посебан део речничког чланка под римским бројем II (Стевановић 1982, 291—292; 1984, 179), док се за узајамно повратне облике даје кавлификатор уз *(ајамно) повр. (атни)*. Код придева у заградама дају се информације о уобичајености одређеног придевског вида, компаратива или везе придева са другим јединицама, као и информација о именичкој служби неког придевског облика са ознаком рода и броја (в. напомене у загради уз придев *млад*). Ако је неко значење везано само за уобичајену везу са одређеним јединицама, онда цела дефиниција садржи само информације о смислу такве повезаности (в. значење б. придева *млад*).

Системска обрада информација о граматичким карактеристикама лексичких јединица које се дају у Речнику САНУ, као и у другим дескриптивним речницима, по нашем схватању, била би најпозданији начин за установљење валидних граматичких правила за израду нормативне граматике савременог српског језика (исп. и разматрања о могућности израде рекцијског речника у Стевановић: 1984, 179—180).

4. Проблем лексичке норме⁴ у Речнику САНУ разматраћемо са становишта улоге овог речника за њено усвајање (Ристић: 1995, 236). Лексичко нормирање није се у традиционалној нормативистици постављало као посебан вид регулисања језичке материје, него се оно реализовало углавном у низу лексикографских поступака при изради речника. Неки сегменти из домена лексичке норме јављали су се као предмет разматрања у појединачним студијама и радовима само у склопу других језичких проблема (Пешикан: 1970; Грицкат: 1983, 81—99; Костић: 1983, 25—35; Ивић: 1990; Приручник: 1991, 151—163). Међутим, на основу онога што је до сада урађено, првенствено на основу системског решавања ове проблематике у описној једнојезичној лексикографији, могуће је лексичку норму дефинисати и одредити њене особености у односу на друге видове језичког нормирања (Ристић: 1995, 235—236). Тако би се већ сада могло основано приступити разради методологије за оснивање нормативне лексикографије и израду нормативних речника српског језика, као примарних приручника за лексичко нормирање (Стевановић: 1982, 289—296; 1984, 175—180; Скворцов; 1983, 206—225; Ристић: 1995, 233—240; 1996, рад у штампи).

4.1. Лексичку норму ћемо уопштено дефинисати као установљење статуса јединица у лексичком систему и правила њихове употребе у писању и говору. У речницима типа Речника САНУ инфор-

⁴ О проблемима лексичког нормирања уопште и о његовим појединим питањима исп. Пешикан: 1960, 80—92; Скворцов: 1983, 206—225; Ходакова: 1983, 5—36; Брозовић: 1982, 15—20; Стевановић: 1984, 175—180; Ристић: 1994, 301—305; 1995, 233—240; 1996 (рад у штампи).

мације које се тичу лексичке норме дају се углавном у виду квалификатора који обично претходе дефиницијама. Међутим, статус јединица у лексичком систему показује се и другим лексикографским поступцима: објашњењима о употреби у склопу дефиниције (обично издвојеним у заградама), местом у одредничком чланку, начином дефинисања, типом слова и сл. Нестандардне, мање фреквентне јединице, као и јединице ограничене употребе, представљају се углавном на периферији речничког чланка. Оне се дефинишу синонимима, а нестандартни варијантни облици упућују се на стандардне варијанте. Уопште, информације које се тичу лексичке норме врло су специфичне било да су експлициране било да су реализоване као нарочити лексикографски поступци, тако да су препознатљиве само лексикографима или искуснијим корисницима речника. Зато ћемо, пре него што наведемо примере, дати још нека објашњења у вези са раслојеношћу лексичког система и разним типовима хијерархијског рангирања појединих јединица.

4.2. Највећи број јединица у речнику има статус стандардне лексике општег типа (неспецијалне употребе) и као такве ове јединице нису обележене (маркиране) никаквим квалификаторима (маркерима). Статус осталих јединица у лексичком систему одређује се на основу различитих типова критеријума (параметара): према важећој стандарднојезичкој норми, према функционалностилској норми и према говорној (интеракцијској) норми. Последња два типа укључују естетске и етичке параметре, па се поједине јединице по свом статусу препоручују/не препоручују као средства са одређеним пожељним, примереним или непожељним, непримереним стилским ефектима (Ристић: 1996, рад у штампи). Хијерархијско рангирање и правила употребе лексичких јединица у Речнику САНУ експлицирају се великим бројем квалификатора. Њихов број се са развојем језика непрекидно попуњава, па се нпр. у једном тому Речника САНУ употребљавају око 90 различитих квалификатора, а у Упутствима за тај речник предвиђено их је око 134.

4.3. Навешћемо и неколико примера лексичког нормирања које се могу запазити и у већ наведеним примерима т. 2 и 3. Тако имамо: **ми́рно** прил. **1. а.** без узнемиравања, на миру ...; **2.** вој. и фиск. а. (у служби узвика, са оштром, одсечном интонацијом) *команда којом се наређује војницима или другим лицима у строју ...*; **крѐтѐн**, -ѐна м ... **1.** мед. *особа која пати од кретенизма, идиот ...*; **2.** погрд. *глупак, блесан, тупоглавац ...*; **кѡњ** ... **1. а.** зоол. *сисар ... из реда копитара, живахна домаћа животиња ...*; **2.** *фиг. погрд. незграпан и глуп, ограничени човек ...*; **4.** ... **а.** спорт. *гимнастичка справа ...*; **б.** спорт. *шаховска фигура ... д. покр. гвоздена шипка ...*; **ж.** *грађ. зидарска направа ...*; **5.** разг. *в. коњска снага ... јединица за мерење снаге ...*; **7.** *ист. у српској средњовековној држави законска обавеза која се састојала у напасињу царских коња ...*; **8.** *фиг. а. палица,*

штап за поштапање ...; 11. зоол. покр. ... б. морска риба црне боје ...; 12. мн. агр. покр. врста смокве ...; 13. анат. покр. грудна, прсна кост ...; и сл.

Јединице са квалификаторима типа: *диј.(алекаатски), покр.(ајински), нар.(одни), шатр.(овачки), заст.(арело), арх.(аично), ист.(оријски), неол.(огизам), необ.(ично), нераспр.(острањено), ков(аница), калк, варв.(аризам), некљ.(ижевно)* и сл. издвајају се у односу на важећу стандарднојезичку норму и имају статус нестандартне лексике или лексике ограничене (просторне, социјалне или временске) употребе.

Јединице са функционалностилским квалификаторима типа: *пчел.(арски), агр.(икултура), грађ.(евинарство), анат.(омија), геол.(огија), спорт.(ски), мед.(ицијски), вај.(арски), рел.(игија), мит.(олошки), бог.(аиички), зоол.(ошки), лингв.(истички), кљ.(ишки), песн.(ички)* и сл. чине лексику језичког стандарда, али специјалне употребе у појединим функционалним стилевима: научном, професионалном, консултативном, белетристичком, публицистичком, административном и сл.

Јединице са квалификаторима типа: *вулг.(арно), презр.(иво), подр.(угљиво), пеј.(оративно), погрд.(но), разг.(оворно), фам.(илијарно), експр.(есивно), шаљ.(иво), ир.(опично), еуф.(емистично), хип.(окористично)* и сл. издвајају се на основу параметара који се тичу говорне норме, а због експресивности имају ограничену употребу у неофицијелним идиомима разговорног језика. Статус јединица прихватљивих за говорни поступак и тип општења, па према томе и за важећу стандарднојезичку норму, имају јединице са позитивном експресијом или јединице са нижим степеном негативне експресије (Ристић: 1996, рад у штампи). Оне су обично маркиране квалификаторима типа: *разговорно, фамилијарно, експресивно, шаљиво, иронијно, еуфемистично, хипокористично* и сл.

4.4. Неке јединице захтевају сложенији поступак у одређивању свог статуса, јер исказују садржаје који су у вези са комуникативном ситуацијом, што се мора експлицирати посебним објашњењима типа: *у ласкавом/шаљивом обраћању, у обраћању детету, са негативним/позитивним значењем, у обраћању млађим/старијим особама, за искривање поштовања, уважавања/покорности* и сл.

4.5. Речник САНУ и други речници дескриптивног типа исцрпним информацијама о нормативном, функционалностилском и естетско-етичком статусу лексичких јединица могу да се користе и као приручници за усвајање културе изражавања и изграђивање сопственог стила. Правилним ишчитавањем препорука за употребу лексичких јединица може се постићи високи ниво стила и његова индивидуализација у креирању садржаја у приватној, професионалној и уметничкој комуникацији. Правила употребе лексичких јединица дата на показани начин у речницима дескриптивног типа не само да нуде корисницима потенцијал српског језика него им пружају и

могућност да активно суделују у обогаћивању тог потенцијала. Лексичко нормирање као динамичан процес остварује се не одабирањем лексичких јединица него начином представљања целокупног лексичког потенцијала који се непрекидно обогаћује новим јединицама, па и оним појединачним уметничким и другим креацијама носилаца српског језика.

5. Нормирање у дескриптивној лексикографији, како показује и корпус Речника САНУ, јесте посебан сложен вид језичког нормирања и у домену успостављања правила и у домену њихових усвајања. Оно се као јединствен начин регулисања језичке материје остварује као стандарднојезичка (ортографско-ортоепска и граматичка), функционално-стилска и говорна норма. Правила употребе лексичких јединица усвајају се постепено и дугорочно, а за креативну употребу језика и изграђивање сопственог стила усвајање лексичке норме је трајни напор и непрекидно учење.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Брозовић: 1982 — Brozović Dalibor, O sadržaju pojma norma u leksikologiji i leksikografiji, *Лексикографија и лексикологија*, Београд — Нови Сад, 15—20.
- Грицкат: 1983 — Грицкат Ирена, Наш стандардни језик као пратилац општих облика културе, *Зборник за филологију и лингвистику XXVI/2*, Нови Сад, 81—99.
- Ивић: 1990 — Ивић Милка, *О језику Вуковом и вуковском*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад.
- Костић: 1983 — Костић Ђорђе, Савремени проблеми културе говора, *Актуелна питања наше језичке културе*, Просветни преглед, Београд, 25—35.
- Пешикан: 1960 — Пешикан Митар, Лексичко благо нашег језика и нормативни однос према њему, *Наш језик XVIII/1—2*, Београд, 80—92.
- Пешикан: 1970 — Пешикан Митар, *Наш књижевни језик на сто година послје Вука*, Друштво за српскохрватски језик и књижевност СРС, Београд.
- Приручник: 1991 — *Језички приручник*, Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, Београд.
- Речник САНУ — *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I—XIV, САНУ, Београд.
- Ристић: 1994 — Ристић Стана, Стране речи у описним речницима са аспекта лексичког нормирања, *Наш језик XXIX/5*, Београд, 301—305.
- Ристић: 1995 — Ристић Стана, Неки аспекти нормирања у лексикографији, *Научни састанак слависта у Вукове дане 24/1*, Београд, 233—240.
- Ристић: 1996 — Ристић Стана, *Нормативна питања у вези са лексиком разговорног језика*, реферат прочитан на Трећем лингвистичком научном скупу „Бошковићеве дане“, одржаном у Подгорици 10. и 11. октобра 1995. (рад је предат за штампу).
- Скворцов: 1983 — Скворцов Л. И., Вопросы нормативной лексикографии (Состояние и перспективы), *Литературная норма в лексике и фразеологии*, Издательство „Наука“, Москва, 206—225.

- Стевановић: 1982 — Стевановић Михаило, Синтакса у лексици, *Лексикографија и лексикологија*, Београд — Нови Сад, 289—296.
- Стевановић: 1984 — Стевановић Михаило, Од потреба до могућности нормирања речника савременог књижевног језика, *Лексикографија и лексикологија*, Нови Сад — Београд, 175—180.
- Ходакова: 1983 — Ходакова Е. П., Народно-разговорна лексика и литературна норма, *Литературна норма в лексике и фразеологији*, Издање „Наука“, Москва, 5—36.

Резюме

Стана Ристић

НОРМАТИВНОСТ И ЛЕКСИЧЕСКОЕ НОРМИРОВАНИЕ В
ДЕСКРИПТИВНОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ

В статье на корпусе Словаря САНУ мы представили способы осуществления языковой нормы: орфографическо-орфоэпические, грамматические и лексические. Наша цель была показать, до сих пор заброшенный, нормативный характер описательных словарей и их возможную роль в языковом нормировании и усваивании языковой нормы.

Мы показали, что спорное нормирование в описательных словарях осуществляется специфичными способами, неприменимыми в нормативных пособиях другого типа: правописаниях и грамматиках. Рекомендации о правильном употреблении лексических единиц не являются строго регулятивными, но определяют статус каждой единицы в лексической системе по параметрах стандартноязыковой, функциональностилистической и речевой норм. Такой динамичный принцип нормирования основывается не на отборе единиц, что оказалось бы неприемлемым для открытой лексической системы, но на способе их представления. Специфичность этого способа состоит в использовании специальных маркеров (квалификаторов) и других лексикографических приемов, нормативный смысл и значение которых понятны только узкому кругу специалистов или опытных пользователей словаря. Наша цель в данной работе была сделать некоторые из специфичных приемов понятными и более широкому кругу пользователей, которым представляются удобные случаи ухаживать за языковым выражением и вырабатывать собственный стиль.